

Auteur - Floris van Hintum, Vereniging Nederlands Cultuurlandschap
 Fotografie - Valentijn te Plate, Vereniging Nederlands Cultuurlandschap

Heggenlandschappen

Heggen en hagen zijn twee door elkaar gebruikte termen voor een groene, levende scheiding waarmee de mens over de hele wereld grenzen trok. Zo lang er maar iets wilde groeien, van cactusheggen in Spanje en Mexico, van osagedoorns in de Nieuwe Wereld tot meidoornheggen in West-Europa. Tussen tuinen in steden kwamen sierheggen van Buxus, beuk of conifeer, Liguster of Cotoneaster. Het waren doornheggen als ze moesten keren of weren wat niet welkom was, of iets moesten opsluiten wat niet mocht uitbreken. Voordat prikkeldraad en harmonicagaas de wereld verdeelde in mijn en dijn, was er de heg in alle denkbare toepassingen, naast muren van steen en schuttingen van hout.

Maasheggen
 in miniatuur in
 'landschapsmadurodam'
 te Beek-Ubbergen.

thema
 hagen en
 heggen

Op oude stafkaarten uit begin 1900 valt op hoe de Maas vanaf Maastricht door een steeds breder wordend dal naar het noorden slingert. In het dal zijn soms opvallend grote weidecomplexen zichtbaar. Maar boven Venlo ligt de rivier in een web van heggen, rond de kleinst denkbare perceeltjes. Dit heggenlandschap strekte zich uit tot aan Megen in Brabant en het prachtige stadje Batenburg in Gelderland. Ooit telde dit geweldige doolhof van heggen en weides een oppervlakte van 15.000 hectare! In lengte kwam dat neer op 1760 kilometer Maasheggen. Vergelijkbare heggenselsels werden ook om Waal, Rijn en IJssel aangebracht.

IJsselheggen

Het grootste deel van de uiterwaarden, aan beide oevers van de traag meanderende IJssel, bestond vroeger uit heggenlandschap. Alleen ten zuiden van Hattem en Deventer waren de waarden kaal en nog tot in de negentiende eeuw in gebruik als gemeenschapsgrond. Op kaarten van omstreeks 1800 staan de IJsselheggen al aangegeven. Anders dan langs de Maas bestonden er langs de IJssel gevlochten en geknpte, veekerende heggen naast struweelhagen op de slootkanten. In de nog bestaande heggen zijn ook hier knotbomen en fraai uitgegroeide eiken en essen te vinden. De samenstelling van de IJsselheggen verschilt van die van de Maasheggen: geen haagbeuken en kardinaalsmutsen, bosrank wordt hier ook niet aangetroffen. Meidoorns voeren de boventoon naast sleedoorn met hier en daar een rode kornoelje en zo nu en dan een Spaanse aak. Ofschoon het overgrote deel van de IJsselwaarden zijn heggen heeft verloren, zijn er nog enkele mooie gebieden met heggen overgebleven of zelfs hersteld. Zo is het uiterwaardengebied van kasteel Middachten en van de Hof te Dieren weer rijk aan heggen met veel knotbomen. In de Havikerwaard zijn in oude heggen nog vlechtsproten te vinden, terwijl heggen op de Hof te Dieren opnieuw zijn gevlochten volgens eeuwenoude traditie.

Zeeuwse heggen

Op Walcheren en Zuid-Beveland waren heggen vroeger een al even normaal verschijnsel als dijken en sloten. Toen de geallieerden op 11 oktober 1944 met bommen de zeedijken van Walcheren vernielden, werd het eiland voor lange tijd onder water gezet. Voor de Zeeuwen een ramp, voor hun eeuwenoude landschap het einde. Door het binnenstromende zeewater werden vele duizenden kilometers heggen in het zilte nat gesmoord. Rondom Nisse bleef een klein gebied met slootkantheggen gespaard. In de omgeving van dit reservaat liggen verspreid meer heggen met daartussen een middeleeuwse motte, een verdedigingsheuvel. Net als de heggen bij Nisse waren de vroegere Walcherse heggen geen veekerende heggen, maar spontaan in slootkanten opgroeiende struwelen. De sloot zelf vormde de veekering maar de bomen en struiken waren op het vrijwel houtloze eiland een welkome aanvulling op het benodigde stookhout voor bakhuizen en kachels.

Maasheggen vanuit de lucht en vanaf de grond.

Vereniging Nederlands Cultuurlandschap (VNC)

VNC wil het prikkeldraad en de linten langs alle percelen vervangen door natuurlijke erfafscheidingen zoals houtwallen, sloten, heggen en bloemrijke akkerranden. Dit geeft een enorme impuls aan de flora & fauna en aan de schoonheid, en het doet recht aan de streekeigenheid en cultuurhistorie.

Door de eigenaren nu wel marktconform en duurzaam te betalen, kan het landschap structureel onderhouden worden. Uit het deltaplan voor het landschap van de VNC blijkt onder meer dat dit naast de natuurlijke voordelen ook financiële voordelen oplevert; de investeringen (12 miljard) worden meer dan terugverdiend (17,8 miljard pure winst). www.nederlandscultuurlandschap.nl

Madurodam van het landschap

In Beek-Ubbergen bij Nijmegen kunt u de Maasheggen in miniatuur bekijken. Maar ook bijvoorbeeld het Limburgse heuvellandschap en de Texelse tuinwallen. Alle cultuurhistorische landschappen zijn exacte kopieën van de werkelijkheid dus inclusief de vakwerkhuisjes, streekeigen boerderijen etc. Tegen inlevering van (een kopie van) dit artikel krijgt u 50% korting op de entree van € 5,- (volwassenen) dan wel € 2,50 (kinderen). Dit 'Madurodam' is woensdag en zondag geopend van 10-17 uur (behalve op feestdagen).

Meer informatie: www.nederlandscultuurlandschap.nl/infocentrum.htm.